

har b. Yahyâ ile iş birliği yaparak el-Melikü'l-Muzaffer'e saldırmaya karar verdi. Sultan, oğlu el-Melikü'l-Vâsiq'ın yardımıyla bu tehlikeyi bertaraf etti. Ardından Sârimüddin tekrar barış isteyince hem Sârimüddin hem İmam Mutahhar ile ayrı ayrı barış antlaşmaları imzalandı. Sencer'in ölümünden sonra el-Melikü'l-Muzaffer San'a'yı oğlu el-Melikü'l-Vâsiq Nûreddin'e iktâ etti. San'a 686 (1287) yılına kadar onun idaresinde kaldı. Ardından burayı diğer oğlu el-Melikü'l-Eşref'e iktâ etti.

Emîr Sârimüddin Dâvûd'un Safer 689'da (Şubat 1290) ölümüyle el-Melikü'l-Muzaffer güçlü bir rakibinden daha kurtulmuş oldu. 693'te (1294) tekrar karışıklık çıkınca sultan, oğlu el-Melikü'l-Eşref'i San'a'ya gönderdi ve halkı itaat altına aldı. el-Melikü'l-Eşref, Şerîf Ali b. Abdullah ile San'a'da bir barış antlaşması imzaladı (1 Muharrem 694 / 21 Kasım 1294).

el-Melikü'l-Muzaffer bütün Yemen'i oğlu el-Melikü'l-Eşref'e verdi ve onu Taiz'de yerleştirip kendisi Seabât'a çekildi. Resûlîler onun zamanında çok geniş bir alanda hâkimiyet kurdular. el-Melikü'l-Muzaffer 13 Ramazan 694'te (27 Temmuz 1295) Seabât'ta vefat etti ve orada defnedildi. Yerine veliaht ilân ettiği oğlu el-Melikü'l-Eşref geçti. el-Melikü'l-Muzaffer'in ölüm haberini alan İmam Mutahhar b. Yahyâ, "Küçük Tübbâ" (Yemen kralı), asrın Muâviye'si, kalemiyle kılıç ve mızraklarımızı parçalayan insan öldü" demiştir (Ali b. Hasan el-Hazrecî, I, 275).

el-Melikü'l-Muzaffer asil, cömert, sa-vaşlarda zafer kazanmak için hiçbir masraftan kaçınmayan bir kumandan ve iyi bir devlet adamıydı. Halka karşı çok iyi davranırdı. Moğollar'ın Bağdat'ı istilâ edip son Abbâsî halifesi Müsta'sım-Billâh'ı katletmelerinden (656/1258) sonra İslâm dünyasının başsız kaldığını düşünüp halifelikliğini ilân etti. Çin'den gelen bir heyet oradaki müslümanların sıkıntılarını ve çocuklarını sünnet ettirmelerine engel olduğunu anlattı. el-Melikü'l-Muzaffer, hemen Çin hükümdarına kıymetli hediyelerle birlikte mektup gönderip müslümanların çocuklarını sünnet ettirmelerine izin vermesini istedi, Çin hükümdarı da bu isteğini kabul etti. Ayrıca Memlük sultanlarıyla da iyi ilişkiler kurarak durumunu güçlendirdi. Abbâsî halifesinin öldürülmesinden sonra Kâbe'ye ilk defa örtü gönderen de el-Melikü'l-Muzaffer'dir. İmar faaliyetleriyle de yakından ilgilenen el-Melikü'l-Muzaffer Taiz'de bir medrese (el-Medresetü'l-Muzafferiyeye) ve

bir cami (Câmiu'l-Muzaffer) yaptırdı. Günümüze kadar ayakta kalan cami hâlâ şehrin en büyük camilerinden biridir. Ayrıca Hays'ta bir hankah, Zafâr'da bir medrese ve Mehcem'de bir cami inşa ettirmiştir.

Devrin âlimleri arasında yer alan el-Melikü'l-Muzaffer tıp, hadis, eğlence, yazı ve yazı malzemeleri konusunda çeşitli eserler kaleme almıştır. Bunlardan bazıları şunlardır: *Erba'üne hadîşen, el-Muhterî' fi fûnûni's-şun', el-'İkdû'n-nefis fi müfâkehâti'l-celis* (Müfâkehâtü'l-câlis), *el-Metâlib fi tesyîri'n-neyyireyn ve harekâtî'l-kevâkib, el-Beyân fi keşfi 'ilmi't-tıb li'l-'ayân* (yazma nüshaları için bk. Abdullah Muhammed el-Habeşî, s. 55-56). Bazı kaynaklarda el-Melikü'l-Muzaffer'e nisbet edilen *el-Mu'temed fi müfredâtî't-tıb* adlı eser (Kahire 1329) oğlu el-Melikü'l-Eşref'e aittir (a.g.e., s. 58).

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Hâtîm, *es-Simţü'l-gâli's-şemen fi aḥbâri'l-mülûk mine'l-Gûz bi'l-Yemen: The Ayyûbids and Early Rasûlids in the Yemen* (nşr. G. R. Smith), London 1974, I, 241-568; Ebû'l-Fidâ, *el-Muhtaşar fi aḥbâri'l-beşer*, İstanbul 1286, IV, 34; Abdülbâkî b. Abdülmecid el-Yemânî, *Târîhu'l-Yemen* (nşr. Mustafa Hicâzî), Beyrut 1985, s. 88-100; İbn Kesir, *el-Bidâye*, XIII, 341; Ali b. Hasan el-Hazrecî, *el-'Ukdû'l-lü'lü'yye* (nşr. M. Besyûnî Asel), Kahire 1329/1911, I, 83-284; Kalkaşendî, *Şubḥu'l-a'sâ*, V, 31; Yahyâ b. Hüseyin es-San'ânî, *Gâyetü'l-emânî fi aḥbâri'l-kuṭri'l-Yemânî* (nşr. Saîd Abdülfettâh Âşûr), Kahire 1388/1968, bk. İndeks; *Târîhu'd-devletî'r-Rasûliyye fi'l-Yemen* (nşr. Abdullah Muhammed el-Habeşî), San'a 1405/1984; S. L. Pool, *Düvel-i İslâmiyye* (trc. Halil Edhem), İstanbul 1345/1927, s. 130-131; Serkis, *Mu'cem*, II, 1417-1418; Ahmed Hüseyin Şerefeddin, *el-Yemen 'abre't-târîh*, Âbidin 1384/1964, s. 222-223; Abdullah Muhammed el-Habeşî, *Mü'ellefâtü hükâmî'l-Yemen*, Wiesbaden 1979, s. 54-56, 58; M. Abdülâl Ahmed, *Benû Resûl ve Benû Tâhir ve 'alâkatü'l-Yemen el-hâriciyye fi 'ahdihimâ*, İskenderiye 1980, s. 117-162; Bosworth, *İslâm Devletleri Tarihi*, s. 97-98; Zirikî, *el-A'lâm* (Fet-hullah), VIII, 243-244; A. el-Shamî – R. B. Serjeant, "Regional Literature: The Yemen", *Abbasid Belles-Lettres* (ed. J. Ashtiany v.dğr.), Cambridge 1990, s. 461-468; Hüseyin Abdullah el-Ömerî, "Benû Resûl", *el-Mevsû'atü'l-Yemeniyye*, Beyrut 1412/1992, I, 173-174, a.mlf., "Yûsuf b. 'Ömer b. 'Alî er-Resûlî", a.e., II, 1036; R. Smith – V. Porter, "The Rasulids in Dhofar in the VIIth-VIIIth/XIII-XIVth Centuries", *JRAS*, sy. 1 (1988), s. 27-31, 33; G. R. Smith, "Rasulids", *EI²* (İng.), VIII, 455; a.mlf., "Ta'izz", a.e., X, 118; Rebî Hâmid Halife, "İlrâzû'l-meskûkâtî'r-Resûliyye", *el-İktîl*, VII/2, San'a 1989, s. 44-47; Abdul Ali, "The Rasulids of Yemen: A Power of International Significance", *HI*, XIX/4 (1996), s. 19-20; R. Strothmann, "Zeydiye", *İA*, XIII, 550.

ABDÜLKERİM ÖZAYDIN

el-MELİKÜ'L-MÜEYYED

el-MAHMÜDÎ

(bk. ŞEYH el-MAHMÜDÎ).

el-MELİKÜ'L-MÜEYYED

er-RESÜLÎ

(الملك المؤيد الرسولي)

el-Melikü'l-Müeyyed Hizebrüddin Dâvûd b. Yûsuf b. Ömer er-Resûlî (ö. 721/1321)

Yemen'de

hüküm süren Resûlîler hânedanı hükümdarlarından

(1296-1321)

(bk. RESÜLÎLER).

el-MELİKÜ'L-NÂSİR, Dâvûd

(الملك الناصر داود)

Ebû'l-Muzaffer el-Melikü'l-Nâsir Salâhüddin Dâvûd

b. el-Melikü'l-Muazzam İsâ

b. el-Melikü'l-Âdil Ebî Bekr Muhammed (ö. 656/1258)

Eyyûbîler'in Dimaşk

(1227-1229)

ve Kerek (1229-1247) hâkimi.

Cemâziyelevvel 603'te (Aralık 1206) doğdu. Annesi Türk kökenlidir. Babasının ölümünden sonra Dimaşk hâkimi oldu (624 Zilkade sonu / 1227 Kasım başı) ve hâkimiyeti büyük sultan olan amcası el-Melikü'l-Kâmil Muhammed tarafından tanındı (625/1228). Henüz çok genç ve devlet işlerinde tecrübesiz olduğundan babasının memlükü ve üstadârı Emîr İzzeddin Aybek el-Muazzamî ona yardımcı tayin edildi.

Ertesi yıl amcası el-Melikü'l-Kâmil'in Şevbek'i istemesine karşı çıkınca Gazze'ye gelen el-Melikü'l-Kâmil yeğenine ait Kudüs, Nablus gibi şehirlere nâibler gönderdi. el-Melikü'n-Nâsir'ın yardım istediği diğer amcası el-Melikü'l-Eşref Mûsâ, Dimaşk'a geldiyse de kısa bir müddet sonra ağabeyi el-Melikü'l-Kâmil'le anlaşarak Dimaşk'ı kuşattı. II. Friedrich'le anlaşan ve Kudüs'ü Haçlılar'a veren el-Melikü'l-Kâmil de kuşatmaya katıldı. Amcalarına karşı direnemeyeceğini anlayan el-Melikü'n-Nâsir şehri teslim etti (626/1229). Yapılan anlaşma gereğince Dimaşk'ta el-Melikü'l-Eşref'in hâkimiyeti tanındı; el-Melikü'n-Nâsir'a başta Kerek olmak üzere Ürdün ve Filistin'de bazı kalelerle şe-

hirler verildi. Bundan sonra el-Melikü'l-Kâmil'in kızı Âşûrâ Hatun'la evlenen el-Melikü'n-Nâsır'ın amcasıyla iyi ilişkiler kurduğu ve onun seferlerine katıldığı görülmektedir. Ancak 633'te (1236) kendisine karşı planlar yaptığı bahanesiyle el-Melikü'l-Kâmil'in elindeki toprakları alacağından korkan el-Melikü'n-Nâsır Bağdat'a giderek halifeye sığındı ve onun araya girmesiyle topraklarına geri döndü.

el-Melikü'l-Kâmil aleyhine ittifak yapan Eyyübî meliklerine karşı el-Melikü'n-Nâsır amcasıyla birlikte oldu. el-Melikü'l-Eşref'in ölümü üzerine yine beraberce Dimaşk'ı kuşatarak şehri veliaht tayin edilen el-Melikü's-Sâlih İmâdüddin İsmâil'in elinden aldılar (635/1238). Ancak Dimaşk'ı el-Melikü'n-Nâsır'a teslim edeceğine söz veren el-Melikü'l-Kâmil bunun hemen ardından vefat edince Dimaşk'ta toplanan ümerâ, daha kolay nüfuz edebileceği II. el-Melikü'l-Âdil'i Kahire'de büyük sultan seçerken el-Melikü'l-Cevâd'ı da onun Dimaşk nâibi olarak tayin etti. Bunun üzerine Dimaşk halkının, şehirde kalması hususundaki ısrarına rağmen Filistin'e giden el-Melikü'n-Nâsır kendi toprakları saydığı bölgeyi işgal ettiyse de Nablus'ta el-Melikü'l-Cevâd'a yenilip Kerek'e döndü ve bu oldubittiği kabul ederek Ürdün ile Filistin'de bazı şehir ve kalelerde hüküm sürdü.

Dimaşk'ı geri almak arzusuyla çeşitli ittifaklar arayan el-Melikü'n-Nâsır, II. el-Melikü'l-Âdil'le anlaşıp Kahire'ye gittiye de bir müddet sonra onunla da bozuşup Kerek'e döndü. Bu sırada el-Melikü'n-Nâsır için yeni bir fırsat doğdu. Mısır'ı almak için Filistin'de bulunan el-Melikü'l-Kâmil'in büyük oğlu el-Melikü's-Sâlih Eyyüb askerlerinin kendisini terketmesi üzerine yalnız kalmıştı. Onu yakalayıp hapseden el-Melikü'n-Nâsır, II. el-Melikü'l-Âdil'in büyük meblağlar karşılığında kardeşini kendisine teslim etme teklifini reddetti. Bu sırada Haçlılar'ın anlaşmaya aykırı olarak Kudüs'te tahkimat yaptıkları haberini alınca onlara karşı yürüyerek şehri tekrar fethetti ve tahkimatları yıktırdı (9 Cemâziyelevvel 637/7 Aralık 1239). Bir müddet Kerek'te hapiste tuttuğu el-Melikü's-Sâlih'i de Kudüs'e getirip onun adına hutbe okuttu. Mısır'ı ele geçirmek üzere birlikte yola çıktılarsa da II. el-Melikü'l-Âdil ve ona yardımcı gelen İmâdüddin İsmâil'in orduları arasında kaldıklarından geri çekildiler. Ancak bir süre sonra el-Melikü'l-Âdil'in, kumandanları tarafından tutuk-

landığı haberi ulaşınca Mısır'a gittiler. Böylece el-Melikü's-Sâlih Eyyüb büyük sultan oldu (25 Zilkade 637 / 17 Haziran 1240). Aralarında yaptıkları anlaşma gereği Mısır ve Suriye'yi aldıkları takdirde Suriye el-Melikü'n-Nâsır'ın olacaktı. Şevbek'in kendisine verilmesi isteği kabul görmeyince tekrar Kerek'e dönen el-Melikü'n-Nâsır bu defa da el-Melikü's-Sâlih'e karşı diğer Eyyübî melikleriyle anlaşma yoluna gitti. Ertesi yıl Belkâ civarında el-Melikü's-Sâlih tarafından yenilgiye uğratılınca yine Kerek'e çekildi. Ardından Filistin'deki Haçlılar'la uğraşmaya başlayan ve bir müddet onlara karşı başarıyla mücadele veren el-Melikü'n-Nâsır, daha sonra iki düşmandan birini bertaraf etmek amacıyla Haçlılar'la ittifak kurarak Kudüs'ü onlara teslim etti. 642 (1244) yılına gelindiğinde el-Melikü'n-Nâsır'ın elinde sadece Ürdün'deki Kerek, Belkâ ve Aclûn kalmıştı.

Bu sırada el-Melikü's-Sâlih Eyyüb'un müttefiki olan Hârizmliler'in sebep olduğu istikrarsızlıktan faydalanan ve onlarla anlaşılan el-Melikü'n-Nâsır Kudüs, Nablus gibi Filistin şehirlerini ele geçirerek durumunu güçlendirdiyse de el-Melikü's-Sâlih iki yıl içinde Filistin'deki bu toprakların yanı sıra onun Ürdün'deki önemli kalelerinden olan Aclûn'a da sahip oldu. 644'te (1246) Salt yakınlarında el-Melikü's-Sâlih'e yenilen el-Melikü'n-Nâsır'ın elinde müstahkem Kerek Kalesi'nden başka bir yer kalmadı. Ertesi yıl Kerek'i oğlu II. el-Melikü'l-Muazzam İsâ'ya bırakarak Halep'e giden ve el-Melikü'n-Nâsır Yûsuf'a sığınan el-Melikü'n-Nâsır Dâvûd'un diğer iki oğlu kardeşlerini tutuklayıp Kerek'i bazı iktâlar karşılığında el-Melikü's-Sâlih'e terkettiler (647/1249). Şâban 648'de (Kasım 1250) Humus'ta el-Melikü'n-Nâsır Yûsuf'un tutukladığı el-Melikü'n-Nâsır Dâvûd halifenin araya girmesiyle yaklaşık üç yıl sonra serbest bırakıldı. Şahsî hazinesinin bulunduğu Bağdat'a giden el-Melikü'n-Nâsır burada kabul görmediği gibi müsadere edilen mallarını da alamadı. Ardından hac farızasını yerine getirerek Âne civarında yoksulluk içinde yaşarken Kerek hâkimi el-Melikü'l-Mugis tarafından tutuklandığıysa da yine halifenin aracılığıyla serbest bırakıldı. Dimaşk yakınlarında Buveydâ köyünde vebadan öldü ve babasının türbesine defnedildi (Cemâziyelevvel 656 / Mayıs 1258).

İlim meclisleri tertip etmekten ve değerli kitaplar satın almaktan hoşlanan el-Melikü'n-Nâsır aynı zamanda şairdi. Mu-

ammed b. Ahmed el-Katî ve Ebû'l-Hasan Müeyyed b. Muhammed et-Tûsî'den hadis, Hüsrevşâhî'den aklî ilimler okumuştur. Onun ilim meclislerine Seyfeddin el-Âmidî ve Tâceddin el-Urmevî gibi ünlü âlimler de katılırdı. Özellikle Kerek'te bulunduğu devirde ilimle uğraşan el-Melikü'n-Nâsır, Eyyübî tarihinin en önemli eserlerinden olan *Müferricü'l-kürûb fi aḥbâri benî Eyyûb*'un müellifi İbn Vâsıl ve babası Sâlim b. Nasrullah'ı da hizmetine almıştı. el-Melikü'n-Nâsır'ın daveti üzerine Kerek'e gelen dil âlimi Cemâled-din İbnü'l-Hâcib de *el-Kâfiye* adlı eserini onun için *el-Vâfiye nazmü'l-Kâfiye* adıyla manzum hale getirip kendisine okutmuştur.

BİBLİYOGRAFYA :

Sibt İbnü'l-Cevzî, *Mir'âtü'z-zamân*, VIII/2, s. 54-57, 678, 684, 700-701, 707-709, 714, 717, 720-721, 726-729, 735-737, 745-747, 753, 760-765, 794; İbn Vâsıl, *Müferricü'l-kürûb*, IV, 201, 206, 218-231, 236-240, 245, 252-258, 330-331; V, 12-19, 35, 39-40, 100-114, 125-127, 146-152, 172-173, 191-195, 207, 214-215, 239, 253-258, 270-274, 278, 300-301, 328, 332-333, 338, 348, 350, 363-364; İbn Hallikân, *Vefeyât*, III, 496; Yünîni, *Zeylû Mir'âti'z-zamân*, Haydarâbâd 1374/1954, I, 126-178; Ebû'l-Fidâ, *el-Muḥtaşar fi aḥbâri'l-beşer* (nşr. Mahmûd Deyyûb), Beyrut 1417/1997, II, 238-239, 240-241, 252, 256, 258, 259, 261-269, 273, 279, 285, 290, 293, 298-299, 303-304; Makrîzî, *es-Sülûk* (Ziyâde), I/1, s. 262-267, 272-274, 291, 295, 297, 302-303; I/2, s. 268-269, 273-332, 412; İzzeddin el-Askalânî, *Şifâ'ü'l-kulûb fi menâkıbi Benî Eyyûb* (nşr. Nâzım Reşîd), Bağdad 1978, s. 346-357; H. L. Gottschalk, *al-Malik al-Kamil von Egypten und seine Zeit*, Wiesbaden 1958, bk. İndeks; R. S. Humphreys, *From Saladin to the Mongols*, Albany 1977, s. 193-206, 222, 228-229, 231-232, 240-243, 253, 260-276, 289, 467; Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, III, 162-164, 182-191, 194, 198; Ramazan Şeşen, "Eyyübîler", *Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi*, İstanbul 1992, VI, 362-364, 367, 369-386; Cengiz Tomar, *Memlük Devleti'nin Kuruluşu: 1240-1260* (yüksek lisans tezi, 1996), MÜ Türiyat Araştırmaları Enstitüsü, s. 10-22, 31-38; K. V. Zetterstéen, "al-Nâsır", *EP* (İng.). VII, 989-990.

CENGİZ TOMAR

el-MELİKÜ'n-NÂSİR, Ferec

(bk. FEREC).

el-MELİKÜ'n-NÂSİR, Hasan

(bk. HASAN b. MUHAMMED b. KALAVUN).

el-MELİKÜ'n-NÂSİR, Muhammed

(bk. MUHAMMED b. KALAVUN).